

Centenar

Pe urmele unui destin de excepție: Carol I al României

de Cristina Ioana Roiu

Sarcina de a exemplifica, creiona și a pune în evidență realizările extraordinare ale domniei lui Carol I al României într-un demers expozițional poate reprezenta uneori o adevărată provocare. Dar, întrucât le revine instituțiilor culturale și academice sarcina de a onora personalitățile emblematiche, deschizătoare de drumuri și făuritoare de istorie ale națiunii, o ilustrare a celor 48 de ani de domnie ai regelui Carol I, ce au făcut dintr-o provincie otomană o țară europeană modernă, pros-peră și respectată, este un demers absolut necesar.

Carol I poate fi considerat, pe drept cuvânt, alături de principele Alexandru Ioan Cuza, drept fondator al României. Aceasta, deoarece ca entitate juridică în dreptul internațional, România a apărut abia din momentul dobândirii independenței, în timpul domniei Principelui, ulterior Regelui Carol I. Deși independența de stat a României a fost una dintre marile sale realizări, practic nu există domeniu care să nu fi cunoscut profunde prefaceri și evoluții importante, uneori spectaculoase în timpul domniei Regelui Carol I, fie că vorbim de viața politică și instituțională, economie, cultură, știință sau chiar mentalități și moravuri.

Sumară enumerare ar începe lista cu *prima constituție liberală*, considerată la acel moment una dintre cele mai moderne constituții europene, *prima lege de organizare a armatei*, prima cale ferată spre Giurgiu, Portul Constanța și cel de la Cernavodă, Banca Nationala a Romaniei, Ateneul Român, Palatul de justitie. Dacă ar fi să ne raportăm doar la infrastructură, în 1866 România nu avea nici un kilometru de cale ferată, iar în 1914, la moartea Regelui, calea ferată românească atingea o lungime de circa 3.800 de

kilometri (cu o rată de construcție medie anuală de 80 de kilometri de cale ferată, o performanță absolut remarcabilă, care ar fi de dorit și astăzi).

Academia Română a încercat să ilustreze o parte din remarcabilele transformări și evoluții ale societății românești înregistrate sub domnia lui Carol I în cadrul sesiunii științifice organizate în 6 octombrie 2014 la sediul său : “*Regele Carol I: 175 de ani de la naștere, 100 de ani de la trecerea în eternitate*”. În cadrul acestei manifestări, în alocuțiunea sa, Alteța Sa Principele Radu al României a remarcat pe buna dreptate *contemporaneitatea* lui Carol I : “Evaluarea domniei lui Carol I se poate face simplu: dacă luăm criteriile de bază ale Uniunii Europene și NATO, vom vedea că, în ciuda limitărilor vremii, Carol apare surprinzător de contemporan cu noi: fondator de instituții de bază ale Statului, promotor al profesionalismului în politică, societate și economie, strateg și reformator al Forțelor armate, încurajator al puterii *soft* (educație,

cultură, politică externă, tradiții, specific național), voce europeană prin excelență, puterea exemplului personal, creator de proiecte civice, întăritor al suveranității în paralel cu adaptarea la jocul regional, participant cu trupe la alianțe militare Continentale”¹.

Regele Carol I (1881). Autor: Carol Popp de Szathmari
(acuarelă, guașă și laviu pe hârtie lipită pe carton,
Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române)

¹ Cuvântul rostit de Alteța Sa Regală Principele Radu, în numele Familiei Regale, la sesiunea omagială a Academiei Române, cu ocazia comemorării centenarului morții Regelui Carol I : “*Regele Carol I : 175 de ani de la naștere, 100 de ani de la trecerea în eternitate*”, Academia Romana, 6 octombrie 2014.

Regele Carol I și principele moștenitor Ferdinand, la Academia Română, 25 mai 1912, cu ocazia ședinței solemne și a discursului de recepție ținut la Academia Română de biologul Grigore Antipa (Atelier fotografic: Hr. Duratzo. Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române)

Cu același prilej, Biblioteca Academiei Române a organizat o expoziție prin care, utilizând bogatele sale colecții de fotografii, desene și alte documente aferente domniei lui Carol I, a încercat să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare a destinului regal și a evoluției societății românești în timpul domniei sale.

Ilustrând educația sa clasică și formația sa militară (atât de utilă în timpul Războiului de Independență, în care trupele române au fost conduse cu multă pricepere de către însuși Principele Carol) expoziția a încercat să prezinte eforturile lui Carol I de consolidare a poziției noului stat independent pe scena internațională, crearea unui stat modern, puternic, un actor economic important, precum și avântul vieții culturale și științifice, adesea sprijinită direct de către rege.

Regele Carol I a avut o relație privilegiată cu Societatea Academică Română, devenită mai târziu Academia Română, pe întreg parcursul vieții sale. Astfel, la numai două luni de la sosirea sa în țară, avea să semneze cel dintâi decret ce viza componența Societății Literare, aflată în plin proces de constituire, iar la 15 septembrie 1867 avea să devină cel dintâi membru de onoare și protector al instituției academice. A manifestat un deosebit respect pentru activitatea academică, reușind să participe adesea la ședințele și dezbaterile Academiei

Române în ciuda programului său încărcat. Ba chiar a prezentat el însuși câteva comunicări susținute în limba română însușită cu sprijinul unuia din membrii fondatori ai Societății Academice, filologul

August Treboniu Laurian.²

Regele Carol I a fost alături de Academia Română în toate momentele și proiectele ei importante, fie sprijinind direct mutarea Academiei Române din Palatul Universității în Casele Cesianu - Zaleski din Calea Victoriei, fie suportând financiar alcătuirea *Dicționarului Limbii Române* sau tipărirea unor lucrări importante precum *Istoria românilor în Dacia Traiană* a lui A.D. Xenopol. Donarea unor documente istorice importante (1900, 1901) Bibliotecii Academiei Române se înscrie în aceeași direcție de sprijinire a cercetării academice românești, de adunare și păstrare a moștenirii culturale și istorice românești pentru generațiile următoare, demers ilustrat și de Constituirea Fundației Universitare "Carol I" din București.

² Acad. Ionel-Valentin Vlad, *Regele Carol I în Academia Română*, comunicare susținută în cadrul sesiunii științifice "Regele Carol I: 175 de ani de la naștere, 100 de ani de la trecerea în eternitate", Academia Română, 06 octombrie 2014.

Carol I a încurajat implicarea nepotului său Ferdinand, principe moștenitor, în viața academică, cei doi participând adesea împreună la unele ședințe mai importante, demersul subsumându-se astfel dorinței sale de implicare a Casei Regale a României în sprijinirea acestui important for academic și după moartea sa.

Regele Carol I a fost întotdeauna conștient de importanța creării unei elite culturale, intelectuale și artistice care să sprijine dezvoltarea și propășirea țării. Sprijinirea activității Academiei Române era privită doar ca o ultimă etapă în procesul complicat al creării acestor elite, primii pași fiind reprezentați de constituirea unui învățământ sănătos, înțelept alcătuit care să asigure cadrul propice formării unor profesioniști în toate domeniile.

În acest proces extrem de dificil și de complex al formării principalelor instituții de educație ale țării, Majestatea Sa a avut înțelepciunea de a implica activ pe unii dintre cei mai importanți oameni politici și de cultură ai epocii. Un loc deosebit în galeria acestor mari oameni politici și de cultură este ocupat de Spiru Haret, cu care Majestatea Sa Regele Carol I a păstrat, constant, o relație deschisă și sinceră, bazată pe o permanentă informare și consultare. Astfel, în Raportul adresat Majestații Sale Regelui Carol I privind activitatea ministerului instrucțiunii publice și cultelor, Spiru C. Haret, în calitate de ministru, preciza: „învățământul național a fost întotdeauna printre principalele preocupări (...) dar în anii din urmă, investiția aceasta a căpătat o însemnătate mai mare decât oricând” (Circulara din 22 aprilie 1897, adresată tuturor școlilor secundare și speciale de ambele sexe, cum și către universități, privitoare la serbarea școlară de 10 mai).³

Sprijinirea învățământului de toate gradele și a educației păturilor sociale mai defavorizate a fost o constantă a activității regale. Ca o încununare a numeroaselor edificii naționale importante construite sub domnia sa, Regele are astfel bucuria de a inaugura Palatul Fundației Universitare ”Carol I” în 1895 și noua clădire a Universității din Iași în octombrie 1897 (în decembrie 1869 consemnându-se și finalizarea lucrărilor la clădirea Universității din București). În timpul domniei sale, cele două universități au dobândit profesori iluștri, printre ei numărându-se și savanți recunoscuți de Europa, care au contribuit la creșterea calității învățământului superior în România.

Testamentul marelui Rege al României Carol I, care enumeră încă din început două caracteristici ce i-au marcat regelui viața și acțiunile (“o bună gospodărie” și “o severă rânduială în cheltuieli”) ilustrează totodată importanța pe care acesta a acordat-o educației, cercetării științifice și dezvoltării culturale, iar menționarea

Palatul Fundației Universitare Carol I din București, în 1895, la încheierea lucrărilor de construcție (Atelier fotografic: Hr. Duratzo. Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române)

Academiei Române pe primul loc al beneficiarilor fondurilor lăsate prin testament, consfințește o împletire de destine în cursul unei întregi istorii făurite împreună: “Prin o buna gospodărie și o severă rânduială în cheltuieli, fără a micșora numeroasele ajutoare cerute din toate părțile, averea mea a crescut din an în an, așa că pot dispune astăzi de sume însemnate, în folosul scumpei mele Românie și pentru binefaceri. Am hotărât dar o sumă de 12 milioane de lei, pentru diferitele așezăminte, noi fundațiuni și ca ajutoare. Această sumă va fi distribuită precum urmează:

1. La Academia Română, șase sute mii de lei, capital pentru publicațiuni.
2. La Fundațiunea mea Universitară, pentru sporirea capitalului, șase sute mii lei.
3. La Orfelinatul “Ferdinand” din Zorleni, lângă Bârlad, cinci sute mii de lei.
4. Pentru întemeierea unui internat de fete de ofițeri în armata mea, cu un institut de educațiune, cu un învățământ practic, la Craiova, doua milioane lei.
5. Pentru întemeierea unei școli industriale la București, trei milioane lei.

[Urmeaza alte 12 legate]

Înălțând rugăciuni fierbinți către Atot-Puternicul, ca să ocrotească de-a pururea România și să răspândească toate harurile asupra scumpului meu popor, mă închin cu smerenie înaintea voinței lui Dumnezeu și iscălesc cea din urmă hotărâre a mea. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.”

La 100 de ani de la trecerea în neființă a acestui mare ctitor de țară, se cuvine să îi onorăm memoria și să ne aducem aminte de moștenirea sa, care (parafrazand și deviza actuală a BCU Timișoara) a lăsat „o poartă deschisă spre cunoaștere” generațiilor viitoare.

³ G. G. Antonescu, *Spiru Haret ca pedagog*, București, Institutul Pedagogic Roman, 1934.